

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมข่าวสารหรือสังคมสารสนเทศ ซึ่งลักษณะและความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนไปต้องพึ่งพาความรู้และข้อมูลข่าวสารเป็นทรัพยากรพื้นฐาน นอกจากนี้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์และระบบโทรคมนาคมเข้ามามีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดสารสนเทศ ทั้งในแง่การผลิต การเผยแพร่ การแสวงหาสารสนเทศของคนในสังคม อีกทั้งสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจยุคใหม่ที่เรียกว่า เศรษฐกิจเชิงองค์ความรู้ (มหาวิทยาลัยบูรพา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2548, หน้า 4) ซึ่งสารสนเทศที่ถูกต้อง ครบถ้วน ต่อเนื่องและทันเหตุการณ์ถือว่าเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าต่อสังคมการเรียนรู้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งกับสังคม

ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในแต่ละช่วงชีวิต ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ อยู่เสมอ เริ่มมีพัฒนาการในแต่ละช่วงชีวิตนับจากวัยทารกสู่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ วัยสูงอายุ ต่อเนื่องไปเกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย ความคิด อารมณ์ สติปัญญาและบทบาทหน้าที่ในแต่ละช่วงชีวิต นับจากตนเองครอบครัวมาสู่ชุมชน สังคมสิ่งแวดล้อมสิ่งเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง เพราะฉะนั้นบุคคลจะต้องเรียนรู้เพื่อที่จะตามความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทัน สามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมในสภาพสังคมสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การจัดการศึกษาเพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงจะต้องเป็นการจัดการศึกษาให้แก่ทุกกลุ่มอายุ นั่นก็คือ การศึกษาตลอดชีวิตนั่นเอง (พระอุบาลีคุณูปมาจารย์, 2547, หน้า 78) จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ประเทศต่าง ๆ ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาตลอดชีวิต

และมุ่งปฏิรูปการศึกษาของตนเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยได้พยายามกำหนดนโยบายและแสวงหายุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการศึกษาตลอดชีวิต การที่จะให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิตหรือเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทุกช่วงชีวิตนั้น จะอาศัยเพียงการศึกษาในระบบเท่านั้นไม่เพียงพอเพราะบุคคลไม่สามารถศึกษาอยู่ในสถานศึกษาได้จนตลอดชีวิต เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการศึกษาในรูปแบบอื่น ๆ ที่เอื้อต่อกลุ่มเป้าหมายที่พ้นวัยเรียนไปแล้ว และมีภาระต่าง ๆ มากมาย (สุมาลี สังข์ศรี, 2548, หน้า 6)

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาแห่งชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ต่างมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทย ให้เป็นสังคมแห่งความรู้ ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาค้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ที่พึงประสงค์และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 25 ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริม การดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ อย่างพอเพียงและมี ประสิทธิภาพ โดยรวมห้องสมุดประชาชนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญไว้ด้วย ห้องสมุดประชาชนมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการศึกษา ที่สอดคล้องกับหลักการในการจัดการศึกษาตามบทบัญญัติ ตลอดจนก้าวทันกระแส การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญตลอดจนให้มีแนวทางและเกณฑ์การบริหารจัดการ และการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศสู่มาตรฐานสากล (สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2552)

ห้องสมุดประชาชน มีฐานะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม เป็นแหล่งรวบรวม จัดการสารสนเทศ แหล่งรวมวัฒนธรรมที่บันทึกความรู้ความคิด จินตนาการของสังคม โดยจัดเตรียมทรัพยากรสารสนเทศทุกด้านรวบรวมให้เป็นระบบ โดยให้ประชาชน ได้รับสารสนเทศให้สอดคล้องกับสภาพเปลี่ยนแปลงของสังคม นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งของชุมชนจะต้องทำหน้าที่แสดงให้เห็นประชาชนได้ทราบว่า มีสารสนเทศที่จัดเก็บไว้และสามารถที่จะค้นคืนได้ โดยการจัดห้องสมุดประชาชน

และจัดบริการสารสนเทศให้ผู้ใ้ได้รับความสะดวกในการใช้บริการเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (ประภาส พาวินันท์, 2541, หน้า 5) ห้องสมุดประชาชน ยังเป็นแหล่งให้บริการข่าวสาร ข้อมูล ให้ความเพลิดเพลินในยามว่าง และเป็นแหล่งให้ความรู้เพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัยที่สำคัญ ห้องสมุดประชาชนเป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านเพื่อปลูกฝังให้ประชาชนรักการอ่าน ดังนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องจึงควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของประชาชนในท้องถิ่น และจำเป็นต้องพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลาในสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีการแสวงหาความรู้ ไม่ได้มีจำกัดขอบเขตความความสำคัญแค่เพียงสถาบันการศึกษาเท่านั้น ยังมีห้องสมุดที่เป็นคลังทางปัญญาของสังคมเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด เป็นแหล่งรวบรวมความรู้ที่ช่วยเปิดมุมมองโลกทัศน์ใหม่ ๆ แก่ผู้คนเสมอมา

กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางของความเจริญในทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ รวมทั้งความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี ประชากรทั่วประเทศจึงอพยพเข้ามาอยู่กันอย่างหนาแน่น ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทางสังคมตามมา การแก้ไขทางหนึ่ง คือ การพัฒนาประชากรให้ได้รับการศึกษา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความรู้และคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อนำไปสู่การพัฒนาสังคมให้เจริญก้าวหน้า กรุงเทพมหานครมีนโยบายส่งเสริมให้เด็ก เยาวชน และประชาชนรักการอ่านและมุ่งพัฒนาให้กรุงเทพมหานครเป็น “มหานครแห่งการอ่านและการเรียนรู้” เพื่อสร้างวัฒนธรรมรักการอ่านให้เกิดขึ้นในสังคม กลุ่มงานพัฒนาห้องสมุดประชาชน กองนันทนาการ สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว ได้รับนโยบายดังกล่าว โดยปรับปรุงห้องสมุดเดิมให้มีความทันสมัย เช่น ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้สวนลุมพินี ห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้ซอยพระนาง ห้องสมุดวิชาการ และขยายบริการห้องสมุดโดยพัฒนาเป็นห้องสมุดรูปแบบใหม่ให้มีความทันสมัยและสวยงาม มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการสืบค้นข้อมูล (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว, กองนันทนาการ, 2551, หน้า 12)

ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครได้เห็นความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมรักการอ่านให้เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยให้ประชาชนมีแหล่งการเรียนรู้ที่เข้าถึงง่าย

เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาห้องสมุดให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง มีการจัดตั้งห้องสมุดเพื่อการเรียนรู้และบ้านหนังสือเพิ่มขึ้นในเขตพื้นที่ที่ยังไม่มีห้องสมุด มีเครือข่ายการประสานงานที่เข้มแข็ง มีบรรณารักษ์วิชาชีพเฉพาะบริหารจัดการห้องสมุดที่มีประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน นอกจากนี้ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร ยังส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเรียนรู้ เพื่อให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและสังคม

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจการให้บริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับสภาพการให้บริการชุมชน และความต้องการบริการชุมชนของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชน ซึ่งจะเป็แนวทางสำหรับบรรณารักษ์ และผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการดำเนินงานด้านการให้บริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครและห้องสมุดประชาชนอื่น ๆ เพื่อให้ห้องสมุดเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต สังคมและชุมชนและทำให้คนทุกวัยสามารถนำความรู้ไปพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการชุมชนของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความต้องการให้บริการชุมชนของผู้ใช้บริการห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้ใช้บริการที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิก เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพ มีสภาพการให้บริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

2. ผู้ใช้บริการที่มีสถานภาพการเป็นสมาชิก เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และอาชีพ มีความต้องการใช้บริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

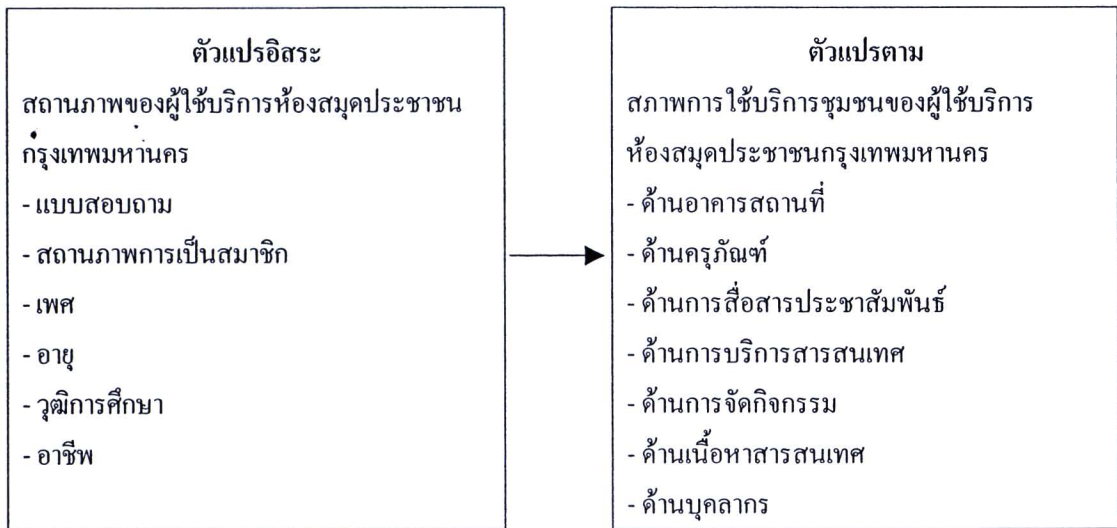
ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพการใช้และความต้องการบริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานครในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านอาคารสถานที่
2. ด้านครุภัณฑ์
3. ด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์
4. ด้านการบริการสารสนเทศ
5. ด้านการจัดกิจกรรม
6. ด้านเนื้อหาสารสนเทศ
7. ด้านบุคลากร

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้ใช้บริการของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร จำนวน 386 คน
2. ตัวแปรที่เกี่ยวข้อง

ภาพ 1 ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่วิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การบริการชุมชน หมายถึง บริการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ห้องสมุดประชาชน กรุงเทพมหานคร จัดขึ้นเพื่อเผยแพร่ข่าวสารความรู้สู่ชุมชน เช่น บริการการอ่านหนังสือ บริการยืมคืนวัสดุตีพิมพ์และวัสดุไม่ตีพิมพ์ บริการตอบคำถามและช่วยค้นคว้า บริการข่าวสารทันสมัย กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน เช่น การจัดนิทรรศการ การเล่านิทาน ประกวดวาดภาพระบายสี เขียนเรียงความ หนังสือทำมือ ตอบปัญหาความรู้ทั่วไป เป็นต้น
2. ห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร หมายถึง ห้องสมุดประชาชนที่สังกัด- สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร
3. กรุงเทพมหานคร หมายถึง หน่วยงานการปกครองท้องถิ่นในเขตนครหลวง ของประเทศไทย มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหาร ตามนโยบายของรัฐบาลและขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย
4. ผู้ใช้บริการ หมายถึง ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพและทุกสถานภาพ ที่เข้าใช้บริการของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

· การวิจัยในครั้งนี้สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนี้

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนกรุงเทพมหานคร ให้ได้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของกรุงเทพมหานครต่อไป
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนางานด้านการบริการชุมชนของห้องสมุดประชาชนแห่งอื่น ๆ ให้ได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตต่อไป